

Arkadiusz Słabig, *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1989*, Szczecin 2008, ss. 426

Publikacja A. Słabiga poświęcona została zagadnieniu ingerencji aparatu bezpieczeństwa w działalność mniejszości narodowych na terenie Pomorza Zachodniego. Zamieszkująca tam ludność niepolska (Białorusini, Grecy, Litwini, Niemcy, Ukraińcy, Żydzi) poddana została szczegółowemu rozpracowaniu, a następnie inwigilacji przez ówczesne służby bezpieczeństwa. Ukazane zostały przyczyny podjęcia działań operacyjnych wobec poszczególnych grup narodowościowych oraz specyfika tych przedsięwzięć w zmieniających się uwarunkowaniach i występujących przewartościowaniach polityczno-społecznych Polski Ludowej. Wpisane to było w powojenną politykę państwa polskiego, która zmierzała ku ujednoczeniu narodowemu całego społeczeństwa.

Książka składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy poświęcony został Niemcom i ludności rodzimej. Autor poddał analizie aktywność aparatu bezpieczeństwa w procesie agenturalnego rozpracowania środowiska niemieckiego. W tym aspekcie omówiono m.in. proces likwidacji „efemerycznego podziemia”, kontrolę przemysłowych szlaków przerzutowych oraz operacyjne zabezpieczenie pracy majątków rolnych zdominowanych przez niemiecką siłę roboczą. A. Słabig zwraca uwagę, że ludność niemiecka odgrywała znaczącą rolę w pracach w sektorze rolnym. Do 1947 roku niemiecką tanią siłą roboczą wykorzystywano przede wszystkim w dużych majątkach rolnych, ale także w gospodarstwach indywidualnych. Ukazano również rolę i udział aparatu bezpieczeństwa w akcjach propagandowych skierowanych przeciwko działaniom podejmowanym przez RFN (pomoc humanitarna).

Działania aparatu bezpieczeństwa wobec Ukraińców zostały przedstawione w rozdziale drugim. Autor słusznie rozpoczął omawianie tego zagadnienia od przymusowego osiedlenia Ukraińców na obszarze Pomorza Zachodniego w ramach akcji „Wisła”. W jej trakcie właśnie służby bezpieczeństwa odegrały jedną z decydujących ról. Ukazano działalność Ukraińskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego, jednocześnie wskazując na cały proces inwigilacji

jego działaczy i objęcie go operacyjnym nadzorem. W ramach działań „po zagadnieniu ukraińskim” (określenie często stosowane przez ówczesne władze zajmujące się tą społecznością) wskazano również na różnego rodzaju aspekty związane z akcją rozpracowywania ukrywających się (faktycznych lub często domniemanych) członków byłego ukraińskiego podziemia oraz specyficzną grę operacyjną prowadzoną z ośrodkami emigracji ukraińskiej.

W rozdziale trzecim omówiona została mniejszość żydowska. Scharakteryzowano życie społeczno-kulturalne oraz kwestie religijne tej społeczności. Ukazano również współtworzoną przez SB „kampanię antysyjonistyczną” z drugiej połowy lat 60. Autor zwrócił przy tym uwagę na szczupłość materiałów źródłowych dotyczących inwigilacji środowisk żydowskich w latach 40. i 50.

W ostatnim, czwartym rozdziale A. Słabig scharakteryzował działania operacyjne aparatu bezpieczeństwa wobec najmniej liczebnych mniejszości narodowych: Białorusinów, Greków i Litwinów. Ukazane zostały elementy infiltracji działań podejmowanych przez poszczególne mniejszości, zwrócono uwagę na szczególne „upolitycznienie” społeczności greckiej oraz powiązania i kontakty zagraniczne Białorusinów i Litwinów.

W swoim opracowaniu autor nie pominął również wątków wyznaniowych. W kontekście działań podejmowanych przez aparat bezpieczeństwa scharakteryzował położenie Kościoła prawosławnego i greckokatolickiego oraz życie religijne społeczności żydowskiej. Interesujące są wątki dotyczące ingerencji Służby Bezpieczeństwa w ich działalność.

Praca została oparta na bogatym materiale źródłowym (wykorzystano m.in. zbiory zgromadzone w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowym w Szczecinie oraz Archiwum Państwowym w Koszalinie). Autorowi udało się ukazać zachodzący związek między ówczesną polityką narodowościową państwa polskiego i aktywnością lokalnych struktur aparatu bezpieczeństwa wobec funkcjonujących na Pomorzu Zachodnim mniejszości narodowych. Publikacja uzupełnia naszą wiedzę na temat mniejszości narodowych na ziemiach zachodnich Polski, ich trudnej działalności w państwie dążącym w długofalowym procesie do wynarodowienia i polonizacji tych społeczności.

Bernadetta Nitschke